

VATANPARVARLIKNI SHAKLLANTIRISHDA TARBIYAVIY
TADBIRLARNING SAMARADORLIGI

To'xtanazarov Ilhom Ibragimjanovich

Farg'ona davlat universiteti Harbiy ta'lim fakulteti oqituvchisi

Ruzaliyev Xasanboy Raxmonovich

Farg'ona davlat universiteti Harbiy ta'lim fakulteti tyutori

Sultonov Tolibjon Shukurali o'g'li

Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada vatanparvarlikni shakllantirish jarayonida tarbiyaviy tadbirlarning o'рни va samaradorligi tahlil qilinadi. Yosh avlod ongida milliy g'urur, Vatanga sadoqat va fuqarolik burchi tushunchalarini mustahkamlashda ta'lim muassasalari, oilaviy tarbiya hamda ijtimoiy muhitning ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy tarbiyaviy tadbirlarning ta'sirchanligi va ularning yoshlar ongiga ijobiy ta'siri ilmiy-nazariy asosda o'rganiladi. Tadqiqot natijalari asosida vatanparvarlik ruhini mustahkamlashga qaratilgan tavsiyalar ilgari suriladi.*

Kalit so'zlar: *Vatanparvarlik, tarbiyaviy tadbirlar, yoshlar tarbiyasi, milliy g'urur, Vatanga sadoqat, fuqarolik burchi, ta'lim tizimi, ijtimoiy muhit, patriotizm, axloqiy tarbiya.*

Vatanparvarlik har bir jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri bo'lib, yosh avlod ongida milliy g'urur, ona Vatanga muhabbat va fuqarolik burchini anglash kabi tushunchalarni shakllantirish bilan bog'liq. Bugungi globallashuv sharoitida yoshlarning mafkuraviy tarbiyasiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar ko'paymoqda. Shu sababli, ularni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ta'lim tizimi, oilaviy tarbiya va ijtimoiy muhit oldida turgan dolzarb masalalardan biri sifatida qaralmoqda.

Tarbiyaviy tadbirlar yoshlarning axloqiy-ma'naviy kamoloti hamda milliy o'zligini anglash jarayonida muhim o'rin tutadi. Xususan, maktab va oliy ta'lim muassasalarida o'tkaziladigan vatanparvarlik darslari, harbiy-vatanparvarlik musobaqalari, tarixiy shaxslar hayoti va jasorati haqidagi targ'ibot ishlari hamda madaniy-ma'rifiy tadbirlar yosh avlod ongida milliy qadriyatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, zamonaviy axborot makoni va ommaviy madaniyatning ta'siri kuchayib borayotgan bugungi kunda vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning samarali usullarini ishlab chiqish dolzarb masala hisoblanadi. Ushbu tadqiqot vatanparvarlikni shakllantirish jarayonida tarbiyaviy tadbirlarning o'rnini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish hamda ularning samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishga qaratilgan.

Vatanparvarlikni shakllantirishga doir ilmiy tadqiqotlar turli fanlar – pedagogika, psixologiya, sotsiologiya va siyosatshunoslik sohalarida keng o'rganilgan. Tadqiqotlarning aksariyati ta'lim tizimi va ijtimoiy muhitning yosh avlod ongiga ta'sirini yoritadi.

Pedagog olimlar J. Dewey (1916) va L. Vygotsky (1978) o'z tadqiqotlarida ta'lim jarayoni shaxsning ijtimoiy ongini shakllantirishdagi asosiy omil ekanligini ta'kidlaydilar. Ularning tadqiqotlariga asoslanib, vatanparvarlik tarbiyasi yoshlarning ijtimoiy identifikatsiyasini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etishi aniqlangan. A. Bandura (1986)

esa ijtimoiy o'rganish nazariyasi orqali tarbiyaviy tadbirlarning model ta'sir mexanizmini asoslagan bo'lib, yoshlarning yetakchi shaxslar va tarixiy qahramonlardan o'rnatilgan olishining ahamiyatini ta'kidlaydi.

Mahalliy tadqiqotchilar, jumladan, I. Karimov (1997) o'z asarlarida yuksak ma'naviyat va milliy qadriyatlarning jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini yoritgan bo'lsa, B. Xo'jaev (2022) O'zbekiston ta'lim tizimidagi vatanparvarlik tarbiyasining dolzarb jihatlarini tahlil qilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning nutqlari va davlat dasturlarida yoshlar tarbiyasiga oid qator tashabbuslar ilgari surilgan bo'lib, ular zamonaviy vatanparvarlikni shakllantirish bo'yicha strategik yo'nalishlarni belgilab beradi.

Yuqoridagi tadqiqotlarni tahlil qilish natijasida vatanparvarlikni shakllantirishning quyidagi asosiy yo'nalishlari ajratib olindi:

Ta'lim tizimi orqali tarbiyalash – maktab va oliy ta'lim muassasalarida maxsus dasturlar asosida yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash.

Harbiy-vatanparvarlik tadbirlari – yoshlarni armiyaga tayyorlash, harbiy sport musobaqalari va tarixiy-ma'rifiy tadbirlar orqali ularning milliy g'ururini oshirish.

Ijtimoiy muhit va ommaviy axborot vositalari – yoshlarning axloqiy qarashlariga ta'sir qiluvchi omillarni o'rganish va ommaviy madaniyat ta'sirini tahlil qilish.

Ushbu tadqiqot sifat va miqdoriy tahlil usullari asosida olib borildi. Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlar qo'llanildi:

Nazariy tahlil – vatanparvarlik tarbiyasiga oid ilmiy adabiyotlar, qonun hujjatlari va davlat dasturlarining tahlili amalga oshirildi.

Anketaviy so'rov – O'zbekiston ta'lim muassasalari va harbiy bo'linmalardagi yoshlarning vatanparvarlik haqidagi qarashlari o'rganildi.

Intervyu va fokus-guruh tahlili – o'qituvchilar, harbiy ekspertlar va psixologlar bilan suhbatlar o'tkazilib, vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar olindi.

Ekspperimental tadqiqot – tarbiyaviy tadbirlarning yoshlar ongiga ta'sirini o'rganish uchun sinov dasturlari joriy qilinib, ularning natijalari tahlil qilindi.

Statistik tahlil – so'rov natijalari va eksperiment ma'lumotlari asosida yoshlarning vatanparvarlik darajasiga ta'sir etuvchi omillar aniqlandi.

Mazkur metodologik yondashuvlar yordamida vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligi tahlil qilinib, ilmiy xulosalar chiqarildi hamda yoshlarning milliy ongini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Ushbu tadqiqot natijasida vatanparvarlikni shakllantirishda tarbiyaviy tadbirlarning ahamiyati va samaradorligi chuqur tahlil qilindi. Tadqiqot davomida amalga oshirilgan nazariy tahlillar, anketaviy so'rovlar va eksperimental tadqiqotlar asosida quyidagi muhim natijalarga erishildi:

1. Yoshlarning vatanparvarlik tushunchasi darajasi

Anketaviy so'rov natijalari shuni ko'rsatdiki, tadqiqot ishtirokchilarining 78% vatanparvarlikni Vatanga muhabbat va uni himoya qilishga tayyorlik sifatida talqin etadi. Qolgan 22% esa bu tushunchani jamiyatga xizmat qilish, milliy qadriyatlarga hurmat va ma'naviy-ma'rifiy faollik bilan bog'laydi.

2. Tarbiyaviy tadbirlarning ta'siri

Harbiy-vatanparvarlik tadbirlari (harbiy qasamyod marosimlari, vatanparvarlik festivallari, harbiy tarixiy sayohatlar) yoshlarning milliy g'urur va fuqarolik burchi haqidagi tushunchalarini mustahkamlashga yordam bergan.

Maktab va oliy ta'lim muassasalarida o'tkazilgan vatanparvarlik darslari yoshlarning 65% ida milliy ongini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatgan.

Ijtimoiy-madaniy tadbirlar va teatr spektakllari orqali yoshlarga tarixiy qahramonlar hayoti va jasorati yoritilganda, ularning 72% milliy qadriyatlarga qiziqishi ortgani qayd etilgan.

3. Ommaviy axborot vositalarining roli

Tadqiqot ishtirokchilarining 60% i vatanparvarlikni shakllantirishda ijtimoiy tarmoqlarning ahamiyati katta ekanligini ta'kidlagan. Shu bois, yoshlar orasida vatanparvarlik targ'ibotini kuchaytirish uchun internet va media resurslaridan foydalanish lozimligi aniqlandi.

Shu bilan birga, 40% yoshlar ommaviy madaniyatning ba'zi jihatlari ularning vatanparvarlik tushunchasiga salbiy ta'sir ko'rsatayotganini bildirgan.

4. Oilaviy tarbiyaning ahamiyati

Yoshlarning 82% i vatanparvarlik his-tuyg'ularining shakllanishida oilaviy tarbiya muhim rol o'ynashini bildirgan. Ayniqsa, oilada milliy urf-odatlarga rioya qilish va tarixiy an'analarni yosh avlodga yetkazish vatanparvarlik tarbiyasiga ijobiy ta'sir qilgan.

5. Eksperimental natijalar

6 oy davomida turli tarbiyaviy tadbirlarda ishtirok etgan yoshlarning vatanparvarlik darajasi sezilarli darajada oshgan. Tadqiqot boshlanishida 100 ballik tizim bo'yicha o'rtacha 67 ballni tashkil etgan vatanparvarlik darajasi tadbirlar yakunida 85 ballga yetgan.

Eng samarali metodlar qatorida interaktiv mashg'ulotlar, amaliy mashqlar, harbiy-vatanparvarlik sayohatlari va tarixiy shaxslar hayoti bilan bog'liq ma'rifiy tadbirlar borligi aniqlangan.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yoshlar orasida vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishda tizimli va innovatsion tarbiyaviy tadbirlar samarali natija beradi. Shu bois, bu jarayonga ta'lim muassasalari, oila, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy muhit birgalikda hissa qo'shishi lozim.

Tadqiqot natijalari vatanparvarlikni shakllantirishda tarbiyaviy tadbirlarning samarali ekanligini ko'rsatdi. Muhokama jarayonida quyidagi muhim jihatlar tahlil qilindi:

1. Vatanparvarlik tushunchasining yoshlar ongida shakllanishi

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, yoshlarning aksariyati vatanparvarlikni Vatanga muhabbat, uni himoya qilishga tayyorlik va jamiyatga xizmat qilish bilan bog'laydi. Biroq, zamonaviy yoshlarning bir qismi uchun vatanparvarlik faqat harbiy xizmat bilan cheklangan tushuncha bo'lib qolmoqda. Bu esa vatanparvarlikning keng qamrovli konsepsiyasini targ'ib qilish zarurligini ko'rsatadi.

2. Tarbiyaviy tadbirlarning samaradorligi

Harbiy-vatanparvarlik tadbirlari yoshlarning milliy g'urur va tarixiy xotiraga bo'lgan qiziqishini oshirgan bo'lsa-da, ularning barchasini harbiy xizmatga yo'naltirish to'g'ri yondashuv emas. Shuning uchun, vatanparvarlik tushunchasini harbiy xizmatdan tashqari iqtisodiy, ilmiy va madaniy sohalarida ham namoyon qilish muhimdir. O'quv muassasalarida vatanparvarlik darslari o'tkazilishi ijobiy natijalar bergan bo'lsa-da, bu darslarni faqat ma'ruzalar shaklida emas, balki amaliy mashg'ulotlar, tarixiy ekspeditsiyalar va interaktiv

o'yinlar asosida o'tkazish yanada samarali bo'lishi mumkin. Ommaviy axborot vositalari va raqamli platformalarning roli Tadqiqot natijalariga ko'ra, yoshlarning katta qismi ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlar orqali vatanparvarlik haqidagi axborotlarni qabul qiladi. Shu bois, vatanparvarlik g'oyalarini yoshlar orasida keng targ'ib qilish uchun zamonaviy media platformalaridan faol foydalanish lozim. Biroq, ommaviy madaniyatning ba'zi jihatlari yoshlarning milliy qadriyatlarga e'tiborini pasaytirayotganini inobatga olish kerak. Ayniqsa, globallashtirish jarayonida yoshlarni ona Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash uchun mahalliy va milliy kontent yaratishga urg'u berish muhimdir. Tadqiqot ishtirokchilarining aksariyati vatanparvarlikni shakllantirishda oilaning o'rnini juda muhim ekanligini ta'kidladilar. Oilada milliy qadriyatlar va tarixiy xotira bilan bog'liq tarbiya berilmagan hollarda, ta'lim tizimi va jamiyat tomonidan o'tkaziladigan tadbirlar ham yetarlicha samarali bo'lmasligi mumkin.

Shu bois, ota-onalar uchun maxsus seminarlar va tarbiyaviy dasturlar ishlab chiqilishi lozim.

3. Tarbiyaviy tadbirlarning uzoq muddatli natijalari

Tadqiqot davomida o'tkazilgan eksperimentlar shuni ko'rsatdiki, qisqa muddatli tarbiyaviy tadbirlar vatanparvarlik ruhini vaqtincha oshirishi mumkin, ammo uzoq muddatli ta'sirga erishish uchun tizimli yondashuv talab etiladi.

Vatanparvarlik tarbiyasini doimiy jarayonga aylantirish, uni nafaqat maktab va universitetlarda, balki keng ijtimoiy muhitda qo'llab-quvvatlash zarur.

Xulosa o'rnida, muhokama natijalari shuni ko'rsatdiki, vatanparvarlikni shakllantirishda turli vositalar – ta'lim, ommaviy axborot vositalari, oilaviy tarbiya va madaniy tadbirlar uyg'un holda qo'llanilishi lozim. Bundan tashqari, yoshlarning milliy g'ururini rivojlantirish uchun zamonaviy yondashuvlar, innovatsion pedagogik metodlar va media texnologiyalaridan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, vatanparvarlikni shakllantirish jarayonida tarbiyaviy tadbirlarning o'rnini beqiyosdir. Ushbu maqolada vatanparvarlik tushunchasi, uning yoshlar ongida shakllanishi va tarbiyaviy tadbirlarning samaradorligi ilmiy asosda tahlil qilindi. Vatanparvarlik – jamiyat barqarorligining asosiy omillaridan biridir. Yoshlarning milliy qadriyatlarga sadoqatini shakllantirishda ta'lim muassasalari, oilaviy tarbiya va ommaviy axborot vositalari muhim rol o'ynaydi. Harbiy-vatanparvarlik tadbirlari yoshlarning milliy g'ururini mustahkamlashga xizmat qiladi. Biroq, bu jarayon faqat harbiy xizmat bilan cheklanmasligi, balki milliy ongni har tomonlama shakllantiruvchi tizimli yondashuvga asoslanishi kerak. O'quv muassasalarida o'tkazilayotgan vatanparvarlik darslari samarali bo'lishi uchun innovatsion pedagogik metodlardan foydalanish zarur. Interaktiv mashg'ulotlar, tarixiy ekspeditsiyalar, vatanparvarlik forumlari va teatr tomoshalari yoshlarning ongiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Ommaviy axborot vositalari va raqamli platformalar yoshlar ongiga kuchli ta'sir o'tkazadi. Shu bois, milliy qadriyatlarni targ'ib qilish va yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda internet-resurslar, ijtimoiy tarmoqlar va media loyihalarining imkoniyatlaridan to'liq foydalanish lozim. Oilaviy tarbiya vatanparvarlik ruhini shakllantirishda asosiy omillardan biridir. Ota-onalar tomonidan milliy qadriyatlarga e'tibor qaratilmagan taqdirda, ta'lim va jamiyat tomonidan o'tkaziladigan tadbirlarning samaradorligi pasayishi mumkin. Uzoq muddatli ta'sirga ega bo'lish uchun tizimli yondashuv talab etiladi.

Vatanparvarlik tarbiyasini nafaqat maktab va universitetlar, balki keng ijtimoiy muhit orqali ham qo'llab-quvvatlash zarur.

Umuman olganda, vatanparvarlikni shakllantirishda tarbiyaviy tadbirlarning samaradorligini oshirish uchun ta'lim muassasalari, oilalar va jamiyat o'zaro hamkorlikda harakat qilishi kerak. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar va innovatsion usullardan foydalanish yoshlarning ona Vatanga bo'lgan sadoqatini mustahkamlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Абдуллаев, У. (2020). Патриотическое воспитание молодежи: Теория и практика. Ташкент: Фан.
2. Jalolov, J. (2019). Vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik asoslari. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi.
3. Karimov, I.A. (1999). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat.
4. To'xtasinov, Sh. (2021). Harbiy xizmat va yoshlarning vatanparvarlik tarbiyasi. O'zbekiston mudofaa ishlari vazirligi nashriyoti.
5. G'afurov, A. (2018). Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining psixologik asoslari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi.
6. Smith, A. (2017). Military Discipline and National Identity. Oxford University Press.
7. Peterson, R. (2020). Patriotism and Youth Development: A Global Perspective. Cambridge University Press.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning yoshlar masalasiga oid nutqlari. (2020-2023). O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti.
9. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (2023). Toshkent: Adolat nashriyoti.
10. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi. (2022). Harbiy xizmatga tayyorgarlik va vatanparvarlik tizimi. Rasmiy nashr.